

The Project Gutenberg eBook of Kalevala näyttämöllä: III sarja (of 3), by Eino Leino

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kalevala näyttämöllä: III sarja (of 3)

Editor: Eino Leino

Release date: July 8, 2016 [EBook #52527]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KALEVALA NÄYTTÄMÖLLÄ: III SARJA (OF 3) ***

(OF 3)***

E-text prepared by Jari Koivisto

KALEVALA NÄYTTÄMÖLLÄ: III SARJA

Sovittanut

EINO LEINO

Helsingissä, Yrjö Weilin & Kumpp. Osakeyhtiö, 1911.

"Sitä kuusta kuuleminen, jonka juurella asunto."

SISÄLLYS

KULLERVO. SAMMON RYÖSTÖ. VÄINÄMÖISEN LÄHTÖ.

NÄYTTÄMÖ

Näyttämö kuvaa *helkanurmea*, jonka vasemmalla puolen on metsä, oikealla järvenranta. Taustassa *laululehto*, jonka muodostaa perällä kasvava *uhrikuusi* ja kaksi sen kahden puolen, hiukan etualalla siitä, kukkivaa pihlajaa. Puiden alla puoli-ympyrässä *laulupaadet*. Laululehdon takana synkkä *vainajien karsikko* jonne tiet kahden puolen laululehtoa.

Puvusto kalevalainen, lausujilla nykyaikainen karjalainen. *Valaistus* vaihteleva eri näytelmien hengen mukaisesti.

KULLERVO

HENKILÖT:

UNTAMO. KALERVO. KULLERVO. ILMARINEN. ILMARISEN EMÄNTÄ. KULLERVON ÄITI. VELI. KAKSI SISARTA. VIIAN EUKKO. KUORO.

(*Kuoro paikallaan uhrikuusen alla. Valaistus: riutuva iltapäivä.*)

ESILAUSUJA

Kasvatti emo kanoja, suuren joukon joutsenia, kanat aialle asetti, joutsenet joelle saattoi; tuli kokko, niin kohotti, tuli haukka, niin hajotti, siipilintu, niin sirotti yhen kantoi Karjalahan, toisen vei Venäjän maalle, kolmannen kotihin heitti.

Minkä vei Venäehelle, siitä kasvoi kaupanmiesi, minkä kantoi Karjalahan, siitä se Kalervo kasvoi; kunkapa kotihin heitti, se sikesi Untamoinen ison päiviksi pahoiksi, emon mielimurtehiksi.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Untamoinen verkot laski
Kalervon kalavetehen;
Kalervoinen verkot katsoi,
kalat konttihin kokosi.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Untamolän uljas uuhi söi Kalervon kaurakylvön; Kalervoisen kärtsä koira repi uuhen Untamolta.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Untamo uhittelevi Kalervolle veljellensä, surmata su'un Kalervon, lyöä suuret, lyöä pienet.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Tuli Untamon urohot, saivat miehet miekka vyöllä, kaatoivat Kalervon joukon, su'un suuren surmasivat, talon polttivat poroksi, tasoittivat tantereiksi.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Jäi yksi Kalervon impi kera vatsan vaivaloisen, senpä Untamon urohot veivät kanssansa kotihin pirtin pienen pyyhkijäksi, lattian lakaisijaksi.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Oli aikoa vähäisen, syntyi pieni poikalapsi emollen osattomalle; miksi tuo nimitetähän? Emo kutsui Kullervoksi, Untamo sotijaloksi.

ESILAUSUJA

Liekkui lapsi kätkyessä, lapsi liekkui, tukka löyhki, liekkui päivän, liekkui toisen, jopa kohta kolmantena, kun tuo poika potkaisihe, potkaisihe, ponnistihe, katkaisi kapalovyönsä, pääsi päälle peittehensä, särki liekun lehmuksisen, kaikki riepunsa revitti.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Nähtihin hyvä tulevan, keksittihin kelpoavan; Untamola vuottelevi tätä tästä kasvavaksi, mieltyväksi, miestyväksi, oikein urostuvaksi, saavaksi sataisen orjan, tuhantisen turpuvaksi.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Kasvoi kuuta kaksi, kolme, jopa kuuna kolmantena poika polven korkeusna alkoi itse arvaella: Kunpa saisin suuremmaksi, vahvistuisin varreltani, kostaisin isoni kohlut, maksaisin emoni mahlat.

UNTAMO (tulee vasemmalta)

Tästä saa sukuni surman, tästä kasvavi Kalervo.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Urohot ajattelevat, akat kaikki arvelevat, minne poika pantanehe, kunne surma saatanehe.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Pannahanpa puolikkohon, työnnetähän tynnyrihin, siitä vieähän vetehen, lasketahan lainehesen.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Käyähänpä katsomahan kahen kolmen yön perästä, joko on hukunut vetehen, kuollut poika puolikkohon.

MOLEMMAT

Poika on päässyt puolikosta, istuvi aaltojen selässä, vapa vaskinen käessä, onkivi meren kaloja, merivettä mittoavi!

(*Kuoro* nousee hämmästyneenä.)

UNTAMO (kuin itsekseen)

Mihin poika pantanehe, kunne tuo tuhottanehe, kusta surma saatanehe?

ESILAUSUJA

Tuli puihin tuiskattihiin, roviohon roiskattihiin, siihen poika paiskattihiin keskelle tulenplavan.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Paloi päivän, tuosta toisen, paloi päivän kolmannenki, käytihiin katsastamahan...

MOLEMMAT VUOROLAUSUJAT

Poika on porossa polvin, kypenissä kyynäsvarsin, hiilikoukkunen käessä, millä tulta kiihottavi kutrisen kähertymättä!

UNTAMO (kuin edellä)

Mihin poika pantanehe?

ESILAUSUJA

Poika puuhun hirtetähän, tammehen ripustetahan.

UNTAMO (kuten edellä)

Aik' on käyä katsomahan, joko Kullervo katosi, kuoli poika hirsipuuhun.

(Astuu askeleen eteenpäin.)

VUOROLAUSUJAT (yhä enemmän hämmästyneinä)

Ei ole Kullervo kaonnut, kuollut poika hirsipuuhun: poika puuta kirjoittavi pieni piikkonen käessä, koko puu kuvia täynnä, täynnä tammi kirjoitusta, siinä miehet, siinä miekat, siinä keihäät sivulla.

UNTAMO

Poika ei puutu surman suuhun eikä kuole kuitenkin. Kun elänet kaunihiin aina siivolla asunet, saat olla talossa tässä, orjan töitä toimitella; palkka pannahan jälestä, ansiosta arvatahan, vyöhyt vyöllesi korea tahi korvalle kolahus.

(*Kullervo* menee nyreänä vasemmalle karsikkoon. *Untamo* jää miettiväisenä hänen jälkeensä katsomaan.)

1:NEN VUOROLAUSUJA

Tuopa työlle työnnetähän, raaolle rakennetahan, lapsen pienen katsontahan, sormipienen souantahan.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Katsoi lasta päivän, kaksi, käen katkoi, silmän kaivoi, siitä kohta kolmannella lapsen tau'illa tapatti, rievut viskoi virran vieä, kätkyen tulella poltti.

UNTAMO (päätä pudistaen)

Ei tämä tähän sopiva; en tieä, kuhun panisin, kulle työlle työnteleisin; panenko kasken kaa'antahan?

(Menee vasemmalle karsikkoon. Hetken perästä tulee sieltä esille *Kullervo* kirves kädessään.)

KULLERVO

Äsken lienen mies minäki, kun sain kirvehen kätehen, paljo katsoa parempi, entistäni armahampi, lienen mies viien veroinen, uros kuuen kummallinen.

(Menee vasemmalle.)

1:NEN VUOROLAUSUJA

Suorihe kasken ajohon korkealle korpimaalle, parahasen parsikkohon, hirveähän hirsikköhön.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Iski puuta kirvehellä, tempasi tasaterällä; kerralla hyvätki hirret, pahat puolella menevi.

(Katsovat hänen jälkeensä.)

KULLERVO (palajaa)

Lempo tuota raatakohon,
Hiisi hirret kaatakohon!

(Hyppää kannon päähän.)

Sini kaski kaatukahen, koivu solki sortukahen, kuni ääni kuulunevi, kuni vierrevi vihellys!

Elköhön vesa venykö, elköhön koretko korsi sinä ilmoisna ikänä, kuuna kullan valkeana, kaskessa Kalervon poian, otoksessa oivan miehen!

Ottaisiko maa orahan, nousisiko nuori laiho, elköhön tereä tehkö, varsi päätä valmistako!

(Häviää vasemmalle. *Untamo* tulee, katsoo vasemmalle päätä pudistaen.)

UNTAMO

Ei tämä tähän sopiva; hyvän hirsikön pilasi, kaatoi parsikon parahan; en tieä, kuhun panisin, kulle työlle työnteleisin; panenko aitojen panohon?

(Menee vasemmalle.)

ESILAUSUJA (vasemmalle tähystäen)

Kullervo, Kalervon poika, jopa aitoa panevi, kohastansa kokkahongat, aiaksiksi asettelevi, kokonansa korpikuuset seipähiksi pistelevi, veti vitsakset lujahan pisimmistä pihlajista, pani aian umpinaisen, veräjättömän kyhäsi.

KULLERVO (huutaa vasemmalla)

Ku ei lintuna kohonne, kahen siiven siuotelle, elköhön ylitse pääskö aiasta Kalervon poian!

(*Untamo* palajaa pahantuulisena vasemmalta.)

UNTAMO

Ei ole tästä raatajasta, kulle työlle työntänenki, työnsä tuhmin turmelevi, joko vien Venäehelle, tahi kaupin Karjalahan Ilmariselle sepolle, sepon paljan painajaksi?

(Astuu oikealle. *Ilmarinen* ja hänen emäntänsä [Pohjan neiti] tulevat oikealta karsikosta. *Untamo* juttelee heidän kansaan ja viittaa sitten *Kullervolle* joka aina edelleen yhtä nyreänä ja uhmakkaana, lähestyy puhelevia. *Untamo ja Ilmarinen* lyövät kättä toisilleen. *Untamo* palajaa takaisin vasemmalle karsikkoon.)

1:NEN VUOROLAUSUJA

Möi siitä Kalervon poian, pani kaupan Karjalahan Ilmariselle sepolle, takojalle taitavalle.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Minkä tuosta seppo antoi?

1:NEN VUOROLAUSUJA

Äijän seppo tuosta antoi: kaksi kattila-rania, kolme koukun puoliskoa, viisi viikate-kulua, kuusi kuokan kuoliao miehestä mitättömästä, orjasta epäpäöstä.

KULLERVO (uhmaten)

Työt tässä nimettäköhön, nimi työlle pantakohon, kulle työlle työntyminen, raaolle rakentuminen.

(*Ilmarinen* viittaa käskevästi hänelle. *Kaikki* menevät vasemmalle taustaan. *Kuoro* istuu.)

ESILAUSUJA

Seppo Ilmarin emäntä tuopa tuossa arvelevi, kulle työlle uusi orja, raaolle rahan-alainen; pani orjan paimeneksi, karjan suuren kaitsijaksi.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Tuopa ilkoinen emäntä, leipoi leivän paimenelle, kauran alle, vehnän päälle, keskelle kiven kutovi.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Kakun voiti voiheralla, kuoren rasvalla rakenti, pani orjalle osaksi, palaseksi paimenelle.

(*Kullervo* tulee kontti selässä ja paimentorvi kädessään. *Emäntä* seuraa häntä ja ojentaa kakun hänelle.)

EMÄNTÄ

Ellös tätä ennen syökö karjan mentyä metsälle!

(*Kullervo* panee kakun konttiinsa. *Emäntä* kätensä kohottaen:)

Lasken lehmäni leholle, maion antajat aholle, hatasarvet haavikolle, korusarvet koivikolle.

Kaitse kaunoinen Jumala,
varjele, vakainen luoja,
varjele vahingon tieltä,
kaitse kaikista pahoista!

Suvelar valio vaimo,
Etelätär, luonnon eukko,
Hongatar, hyvä emäntä,
Katajatar, kaunis neiti,
Pihlajatar, piika pieni,
Tuometar, tytär Tapion,
Mielikki, metsän miniä,
Tellervo, Tapion neiti!

Katso'ote karjoani, viitsiöte viljoani kesä kaikki kaunihisti, lehen-aika leppeästi!

(Menee oikealle taustaan.)

KULLERVO (tullen keskinäyttämölle)

Voi minä, poloinen poika, voi poika polon-alainen!

Jo minä johonki jou'uin, jou'uin joutavan jälille, härän hännän paimeneksi, vasikkojen vaalijaksi, joka suon on sotkijaksi, maan pahan matelijaksi.

(Istuu mättäälle.)

Paistapa, Jumalan päivä, Herran kehrä, hellittele sepon karjan kaitsijalle, poloiselle paimenelle, elä Ilmarin tuville, emännällen ensinkänä! Emäntä hyvin elävi, vehnäisiä viiltelevi voita päälle vuolaisevi; paimen parka kuivan leivän, kauraisen kavertelevi, veen lipillä luikkoavi märän mättähän nenästä.

Alene, Jumalan aika, kule, päivä kuusikolle, lennä leppien tasalle, päästä paimenta kotihin voivata vuolemahan, rieskaa repäisemähän.

(Tähystää taivaalle.)

Jo nyt on aika atrioia, aika ruoalie ruveta, evähiä etsiskellä.

(Kaivaa kakun kontistaan.)

Moni on kakku päältä kaunis, kuorelta kovin sileä, vaan on silkkoa sisässä, akanoita alta kuoren.

(Vetää veitsellään. Veitsi katkee. *Kullervo* kimpoaa kohoksi ja seisoo hetkisen sanattomana veitsentynkä kädessään.)

Yks oli veitsi veikkoutta, yksi rauta rakkautta, isän saamoja eloa, vanhemman varustamata, senki katkaisin kivehen, karahutin kalliohon, leipähän pahan emännän, pahan vaimon paistamahan!

(Heittää tyngän kädestään, katsoo hurjin silmin ympärilleen.)

Millä nyt maksan naisen naurun, naisen naurun, piian pilkan, akan ilkeän evähät, pahan porton paistannaiset?

(Miettii. Hymyilee julmasti itsekseen.)

Otan vitsan viisikosta, koivun korven notkelmasta, ajan suolle sontareiet, lehmät liejuhun levitän, puolen suurille susille, toisen korven kontioille.

Kaikoan suet kokohon, karhut kaikki katrahasen; suet pistän Pienikiksi, karhut Kyytäksi kylläisen, ajan karjana kotihin, kirjavana kartanolle! Sillä maksan naisen naurun, pahan vaimon parjaukset.

(Pudistaen nyrkkiään oikealle taustaan.)

Malta, malta, Hiien huora! Jos itken isoni veistä, vielä itkenet itseki, itket lypsylehmiäsi.

(Syöksyy vasemmalle. *Kuoro* nousee hämmästyneenä.)

ESILAUSSUJA (vasemmalle tähystäen)

Sorti suohon lehmäkarjan, härät murtohon murenti!

1:NEN VUOROLAUSUJA

Suet lausui lehmäsiksi, karhut karjaksi rakenti!

2:NEN VUOROLAUSUJA

Ajoi kontiot kotihin, susikarjan kartanolle.

KULLERVO (huutaa vasemmalla)

Repäise emännän reisi, pure puoli pohkeata, kun tulevi katsomahan, lyykistäikse lypsämähän!

(Iloista paimentorven toivotusta vasemmalta. *Emäntä* tulee oikealta taustasta.)

EMÄNTÄ

Ole kiitetty, Jumala!
Torvi soipi, karja saapi.

KULLERVO (tulee vasemmalta)

Jo nyt on karjasi kujalla, lehmät lääväpellon päässä. saaospa savun panohon, käyös lehmät lypsämähän.

(Jää itse keskinäyttämölle. *Emäntä* menee takaisin karsikkoon, josta hetken perästä kuuluu kimeä hätähuuto.)

EMÄNTÄ (huutaa taustasta)

Pahoin teit sä paimo-parka, ajoit kontiot kotihin, suet suurille pihuille.

KULLERVO

Pahoin tein mä paimen-parka, et hyvin emäntä-parka: leivoit sie kivisen leivän, kakun paistoit kallioisen; ve'in veitseni kivehen, ainoan isoni veitsen.

EMÄNTÄ (kuten edellä)

Kun et jouhi päästämähän, käy pian kerittämähän, kohta kaaun kuoliaaksi, muutun mullan muotoiseksi.

KULLERVO

Kun on kuollet, kuolkosipa, kaotkosi, kun kaonnet! Sija on maassa mennehillä maata mahtavaisimmanki.

EMÄNTÄ (kuten edellä)

Oi Ukko, ylijumala! Kaa'a tuo Kalervon poika, ammu kurja kuoliaksi nuolella teräsnenällä, vasamalla vaskisella!

KULLERVO (kätensä kohottaen)

Oi Ukko, ylijumala! Elä sie minua ammu, ammu Ilmarin emäntä, kaota katala nainen siirtymättänsä sijalta, kulkematta kunnekana!

(Pitkä äänettömyys. *Kullervo* hiipii oikealle ja kurkistaa taustaan. Vavahtaa, pakenee keskinäyttämölle, nostaa vihdoin torven uhmaten huulilleen ja lähtee toivotellen vasemmalle.)

ESILAUSUJA

Kullervo, Kalervon poika, sinisukka äijön lapsi, hivirus keltainen korea, kengän kauto kaunokainen, läksi soitellen sepostä, ilon lyöen ilman mailta, kullervoiten kankahalla, patakoitellen palolla: suo sorahti, maa järähti, kangas vastahan kajahti Kullervoisen soitantoa, ilkeän ilonpitoa.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Kuului se sepon pajahan, seppo seisottui pajassa, sai kujalle kuulemahan, mikä soitanta salolla.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Jo näki toet totiset, valehettomat vakaiset, näki naisen hukkunehen, kaunoisensa kaatunehen.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Siihen seppo seisottihe, puuttui yöksi itkemähän, mieli ei tervoa parempi, syän ei syttä valkeampi.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Itse Kullervo käveli astui eelle jonne kunne, päivän korpia kovia, Hiien hirsikankahia; illan tullen, yön pimeten, päätyi maahan mättähälle.

(*Kullervo* tulee vasemmalta ja istuu mättäälle. Painaa pään käsiinsä. Vaitiolo.)

KULLERVO

Mikä lie minunki luonut, kuka kurjaisen kuvannut kuuksi päiväksi kululle, iäkseni ilman alle!

Kotihinsa muut menevät, majoillensa matkoavat; mull' on korvessa kotini, kankahalla kartanoni, tuulessa tulisijani, satehessa saunan löyly.

Ellöspä, hyvä Jumala, elkösi sinä ikänä luoko lasta luonnotointa eikä aivan armotointa, isotointa alle ilman, emotointa ensinkänä, niinkuin loit minun, Jumala, minun kurjaisen kuvasit, loit kuin lokkien sekahan, karille meren kajavan!

Päivä pääskyille tulevi, varpusille valkenevi, ilo ilman lintusille, ei minulle milloinkana, tule ei päivä polvenansa, ei ilo sinä ikänä.

En tieä tekijätäni enkä tunne tuojoani, liekö telkkä tielle tehnyt, sorsa suolle suorittanut, tavi rannalle takonut, koskelo kiven kolohon.

Piennä jän minä emosta, matalana maammostoni, iso kuoli, äiti kuoli, kuoli muu sukuni suuri; jätti mulle jäiset kengät, sukut uhkuiset unohti; jätti jäisille jälille, pyöriville portahille, joka suohon sortumahan, likahan litistymähän

(Karkaa ylös.)

Vaan en nyt ijällä tällä, en mä vielä jouakana soille sotkuportahiksi, silloiksi likasijoille; enkä sinnes suohon sorru, kunnes kannan kahta kättä, viittä sormeaa viritän, kynttä kymmentä ylennän.

(Näyttää nyrkkiään vasemmalle taustaan.)

Vuota, vuota, Untamoinen! Maltapa sukuni surma! Kun tulen minä sotahan, tokko saan tuvat tuhaksi, kartanot kekälehiksi.

(Siniviitta *Viian eukko* tulee vasemmalta taustasta.)

VIIAN EUKKO

Kunne läksit, Kullervoinen, kaaloat, Kalervon poika?

KULLERVO

Johtui mulle mieleheni käyä Untamon kylähän, kosta sukuni surma, ison kohlut, maammon mahlat.

VIIAN EUKKO

Ei ole surmattu sukusi, viel' ei kaatunut Kalervo; on sulla iso elossa, maammo mailla tervehenä.

KULLERVO (säpsähtäen)

Missäpä minun isoni, kussa kaunis kantajani?

VIIAN EUKKO

Lapin laajalla rajalla, kalalammin laitehella.

KULLERVO

Mitenkä mä sinne pääsnen, kuten kulkea osannen?

VIIAN EUKKO

Hyvä on sinne päästäksesi; vaara vastahan tulevi, käy vaaran vasenta puolta; tuostapa joki tulevi, käy sitä joen sivua, kolmen kosken kuohumitse; tulet niemen tutkaimehen, tupa on niemen tutkaimessa, kalasauna kaiskun päässä, siinäpä iso elävi, siinä kaunis kantajasi, siinäpä sisaresiki, kaksi kaunista tytärtä.

(Häviää vasemmalle. *Kullervo* miettii hetkisen ja astahtaa sitten päättävästi askeleen vasemmalle. *Kalervo ja Äiti* tulevat vasemmalta.)

KALERVO

Mistä vieras veen takoa, kusta kulkiain kotoisin?

KULLERVO

Etkö tunne poikoasi, tunne et lastasi omoa, jonka Untamon urohot veivät kanssansa kotihin ison vaaksan varrellisna, emon värttinän pituisna?

ÄITI (häntä syleillen)

Ohoh poikani poloinen, ohoh kurja kullansolki! Ettäpä elävin silmin näitä maita matkaelet, kun jo itkin kuolleheksi, jo kauan kaonneheksi.

KALERVO (pyyhkien kyyneleitään)

Kaks oli poikoa minulla, kaksi kaunista tytärtä, niist' oli osattomalta, kaksi vanhinta kaonnut, poika suurehen sotahan, tyttö tietämättömihin; poikani tuli takaisin, eipä tyttö tullekana.

KULLERVO

Kunne tyttösi katosi, kunne sai sisarueni?

ÄITI

Läksi marjahan metsälle, alle vaaran vaapukkahan, sinnepä kana katosi, lintu kuoli liian surman, surmahan sanattomahan, nimen tietämättömähän.

(Menevät nyyhkien vasemmalle karsikkoon. *Kullervo* seuraa heitä.)

ESILAUJUJA

Kullervo, *Kalervon* poika, sinisukka äijön lapsi, sai tuosta elelemähän alla varjon vanhempien; ei saanut älymähän, miehen mieltä ottamahan, kun oli kaltoin kasvateltu, tuhmin lasna tuuteltu luona kalton kasvattajan, tuon on tuhman tuuttajan.

1:NEN VUOROLAUJUJA

Poika työlle työnteleikse, kaalasi kalastamahan, nuotan suuren souantahan; souti tarmonsa takoa, souti poikki puiset hangat, katajaiset kaaret katkoi, venon haapaisen hajotti.

2:NEN VUOROLAUJUJA

Kullervo, *Kalervon* poika, meni nuotan tarvontahan, tarpaisi olantakoa, pani miehuuen nojassa, ve'en velliksi seoitti. tarpoi nuotan tappuroiksi, kalat liinaksi litsotti.

(*Kullervo ja Kalervo* tulevat vasemmalta karsikosta.)

KALERVO

Ei sinusta tarpojaksi; lähe viemähän vetoja, maaravoja maksamahan! Lienet matkassa parempi, taipaleella taitavampi.

(Ojentaa hänelle kangaskimpun ja lippaan. Palajaa takaisin karsikkoon. *Kullervo* aukaisee lippaan ja jää uteliaana sen sisällystä tutkimaan.)

ESILAUJUJA

Kullervo, *Kalervon* poika, sinisukka äijön lapsi iski virkkua vitsalla, helähytti helmivyöllä,

virkku juoksi, matka joutui, reki vieri, tie lyheni; ajavi karittelevi, matkoansa mittelevi noilla Pohjan kankahilla, Lapin laajoilla rajoilla.

(*Kullervo* sulkee lippaan, pistää sen kainaloonsa, heittää verkakimpun olalleen ja aikoo vihellellä oikealle etualalle. *Sisar* valjuna, harhailevin silmin tulee vastaan hänelle.)

KULLERVO

Käy, neito, rekoseheni, armas alle vilttieni!

SISAR (hiljaisesti)

Vilu on olla viltin alla, kolkko korjassa eleä.

(*Kullervo* tempoa hänet kainaloonsa)

Päästä pois minua tästä, laske lasta vallallensa, kunnointa kuulemasta, pahalaista palvomasta!

(*Kullervo* aukaisee lippaansa. *Sisar* jää viehättyneenä sen koruja katsomaan. *Kullervo* levittää maahan verkaviitan.)

1:NEN VUOROLAUSUJA

Verat veivät neien mielen, raha muutti morsiamen, hopea hukuttelevi, kulta kuihauttelevi.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Siinä neitosen kisasi, tinarinnan riu'utteli. alla vaipan vaskikirjan päällä taljan täplikäisen.

SISAR (halaten *Kullervo*o)

Mist' olet sinä sukuisin, kusta, rohkea, rotuisin? Lienet suurtaki sukua, isoa isän aloa?

KULLERVO

En ole sukua suurta enkä suurta enkä pientä, olen kerran keskimmäistä, Kalervon katala poika, tuhma poika tuiretuinen.

Vaan sano oma sukusi, oma rohkea rotusi, jos olet sukua suurta, isoa isän aloa.

(Suutelee, tahtoo painaa hänet povelleen. *Sisar* karkaa ylös kauhistuneena. Myöskin *Kullervo* nousee.)

SISAR

En ole sukua suurta enkä suurta enkä pientä, olen kerran keskimmäistä, Kalervon katala tyttö, tyhjä tyttö tuiretuinen.

(*Kullervo* kääntää kasvonsa pois kauhistuneena. Pitkä vaitiolo.)

Ennen lasna ollessani emon ehtoisen eloilla, läksin marjahan metsälle, alle vaaran vaapukkahan; poimin maasta mansikoita, alta vaaran vaapukoita, poimin päivän, yön lepäsin, poimin päivän, poimin toisen, päivälläpä kolmannella en tiennyt kotihin tietä; tiehyt metsähän veteli, ura saatteli saloille. Siinä istuin, jotta itkin, itkin päivän, jotta toisen, päivänäpä kolmantena nousin suurelle mäelle, korkealle kukkulalle, tuossa huusin, hoilaelin, salot vastahan saneli, kankahat kajahtelivat: "Elä huaa, hullu tyttö, ei kuulu kotihin huuto." Päivän päästä kolmen, neljän, viien, kuuen viimeistäki kohennihin kuolemahan; enkä kuollut kuitenkana. Oisin kuollut, kurja raukka, oisin katkennut, katala, äsken tuosta toisna vuonna, kohta kolmanna kesänä, oisin heinäna helynnyt, kukostellut kukkapäänä, maassa marjana hyvänä, punaisena puolukkana, nämä kummat kuulematta, haikeat havaitsematta,

(Syöksyy oikealle.)

KUORO

Löysi turvan Tuonelassa, armon aaltojen seassa!

(Peittävät kasvonsa kauhistuneina. *Kullervo* yrittää syöksyä sisaren jälkeen, pysähtyy ja kohottaa

kätensä taivasta kohden.)

KULLERVO

Voi, poloinen, päiviäni, voipa, kurja, kummiani, kun pi'in sisarueni, turmelin emoni tuoman!
Voi isoni, voi emoni, voi on valtavanhempani, minnekä minua loitte, kunne kannoitte katalan!
Parempi olisin ollut syntymättä, kasvamatta, ilmahan sikeämättä, maalle tälle täytymättä;
eikä surma suorin tehnyt, tauti oikein osannut, kun ei tappanut minua, kaottanut kaksi-öisnä.

(*Äiti* tulee vasemmalta karsikosta. *Kullervo* rientää häntä vastaan.)

Oi emoni, kantajani! Kun oisit, emo-kuluni, synnyteltäissä minua pannut saunahan savua,
lyönyt saunan salpa päälle, tukahuttanut savuhun, kaottanut kaksi-öisnä!

(Painuu itkien hänen povelleen.)

ÄITI

Mi sinulla, poikaseni?
On kuin Tuonelta tulisit,
Manalalta matkoaisit.

KULLERVO

Jo nyt on kummat kuulununna, turmiot tapahtununna, kun pi'in oman sisaren, turmelin
emoni tuoman.

(*Äiti* parahtaa ja eroaa hänestä.)

Se jo surmansa sukesi palavahan pyörtehesen; itse en nyt tieäkänä, kunne kurja
kuoletaime.

(Peittää kasvonsa suurimman tuskan vallassa. Molemmat itkevät. Pitkä vaitiolo. Vihdoin lähestyy *Äiti*
häntä hiljaisena ja lempeänä.)

ÄITI (hyväillen hänen kutrejaan)

Onpa suurta Suomen nientä piillä miehen piilojansa, piillä vuotta viisi kuusi, ynnähän
yhdeksän vuotta, kunnes aika armon tuopi, voet huolen huojentavi.

KULLERVO

Enkä lähe piilemähän, en, paha, pakenemahan; lähen Surman suun esille, Kalman kartanon
oville, suurille sotasijoille, miesten tappotanterille: viel' on Unto oikeana, mies katala
kaatamatta, kostamatta taaton kohlut, maammon mahlat maksamatta, muistamatta muutki
vaivat, itseni hyvin-piännät.

(Menee vasemmalle. Palajaa hetken perästä kypärä päässä ja miekka kädessään. *Äiti* seuraa häntä.)

ÄITI

Ellös, poikani poloinen, saako suurehen sotahan, menkö miekan melskehesen! Ken suotta
sotahan saapi, tahallansa tappelohon, se soassa surmatahan, tapetahan tappelossa,
miekkoihin menetetähän, kalpohinsa kaaetahan.

KULLERVO (miekkaansa välkyttäen)

En mä silloin suohon sorru enkä kaau kankahalle, korppien kotisijoille, variksien vainiolle,
kun sorrun sotatiloille, vaivun vainotanterille; somap' on sotahan kuolla, kaunis miekan
kalskehesen, sorea sotainen tauti, äkin poika pois tulevi, potematta pois menevi, laihtumatta
lankeavi.

ÄITI

Kun sinä sotahan kuolet, mitä jääpi taatollesi vanhan päivänsä varaksi?

KULLERVO

Kuolkohon kujarikoille, kaatukohon kartanolle!

ÄITI (valittaen)

Mitä jääpi maammollesi vanhan päivänsä varaksi?

KULLERVO

Kuolkohon kupo sylihin, läävähän läkähtyköhön!

ÄITI (aina surkeammin)

Mitä jääpi veikollesi päivän vastaisen varaksi?

KULLERVO

Metsähän menettyköhön, vainiolle vaipukohon!

ÄITI

Mitä jääpi siskollesi päivän vastaisen varaksi?

KULLERVO

Kaivotielle kaatukohon, sotkutielle sortukohon!

(Kalervo tulee vasemmalta.)

Hyvästi, hyvä isoni! Itketkö sinä minua, koskas kuulet kuolleheksi?

KALERVO (raskaasti)

En minä sinua itke; poika toinen tehtänehe, poika paljoa parempi.

KULLERVO

Enkä itke mie sinua; saan minä mokoman taaton, suun savesta, pään kivistä, silmät suolta karpaloista.

(Veli tulee vasemmalta.)

Jää hyvästi, veikkoseni! Itketkö sinä minua, koskas kuulet kuolleheksi?

VELI

En itke minä sinua; veli toinen saatanehe, veli paljoa parempi.

KULLERVO (aina katkerampana)

Enkä itke mie sinua; saan minä mokoman veljen hiukset kuivista kuloista, jalat raian haarukasta.

(Toinen sisar tulee vasemmalta.)

Hyvästi, sisarueni! Itketkö sinä minua, koskas kuulet kuolleheksi?

TOINEN SISAR

En itke minä sinua; veli toinen saatanehe, veli paljoa parempi.

KULLERVO

Enkä itke mie sinua; saan minä mokoman siskon korvat lammin lumpehista, varren vaahteren vesasta!

(Kääntyy äitinsä puoleen.)

Äitiseni, armaiseni, minun kaunis kantajani, kultainen kulettajani! Itketkö sinä minua, koskas kuulet kuolleheksi?

ÄITI (katsoo surullisesti häneen)

Et älyä äitin mieltä, arvoa emon syäntä, itkenpä minä sinua, kun sun kuulen kuolleheksi,

itken tulville tupamme, siltalauat lainehille, kujat kaikki kuurullani; lumet itken iljeniksi, iljenet suliksi maiksi, sulat maat vihottaviksi, vihottavat viereviksi.

(Itkee hänet syliinsä. Itkee valtoinaan. Muut kääntyvät hitaasti pois. Pitkä vaitiolo. *Kullervo* irtautuu lempeästi hänen syleilystään. Äiti poistuu itkuaan pidättäen vasemmalle. *Kullervo* jää murhemielisenä hänen jälkeensä katsomaan. Äkkiä kuin heräten:)

KULLERVO

Viel' on Unto kostamatta, mies katala kaatamatta, ilkeä hävittämättä!

ESILAUSUJA

Kullervo, *Kalervon* poika, sinisukka äijön lapsi, läksi soitellen sotahan, ilotellen tappelohon; soitti suolla, soitti maalla, kajahutti kankahalla, rojahutti ruohikossa, kulahutteli kulossa.

(*Kullervon* torvi kuuluu vasemmalta karsikosta.)

1:NEN VUOROLAUSUJA

Saip' on miekan mielehisen, kalvan kaikkien parahan, jolla kaatoi kaiken kansan, joukon Untamon hävitti; tuvat poltteli poroksi, kypeniksi kyyätteli, kivet jätti kiukahista, pitkän pihlajan pihoista.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Kullervo, *Kalervon* poika, jo tuosta kotihin kääntyi ison entisen tuville, vanhempansa vainioille; tupa on tyhjä tultuansa, autio avattuansa, ei tulla likistämähän, käyä kättä antamahan.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Antoi kättä hiilokselle: hiilet kylmät kiukahassa; tuosta tunki tultuansa, ei ole emo elossa.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Pisti kättä kiukahalle: kivet kylmät kiukahassa; tuosta tunki tultuansa, ei ole iso elossa.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Loi on silmät sillan päälle: silta kaikki siivomatta; tuosta tunki tultuansa, ei ole sisar elossa.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Vieri valkamavesille: ei venettä valkamassa, tuosta tunki tultuansa, ei ole veli elossa.

(*Kullervo* tulee synkkänä ja vitkalleen karsikosta.)

KULLERVO

Voi minä, poloinen poika, kun kuoli emo minulta, uupui uutimen tekijä, vaipui vaipan kirjoittaja; enk' ollut luona luopuessa, läsnä hengen lähtiessä, lie kuollut kovin viluhun, vainko leivän puuttehesen.

(Siniviitta *Viian eukko* tulee vasemmalta.)

VIIAN EUKKO

Jäip' on sulle Musti koira käyäksesi metsämaille; ota koirasi keralle, mene tuonne metsämaille, ylös korpehen kohoa metsän tyttöjen tyköhön, sinipiikojen pihalle, havulinnan liepehille, evähiä etsimähän, antia anelemahan.

(*Kullervo* nyykäyttää raskasmielisesti päätään hänelle ja etenee vasemmalle etualalle.)

ESILAUSUJA

Kullervo, *Kalervon* poika, otti koiransa keralle, läksi tietä telkkimähän, korpehen

kohoamahan; kävi matkoa vähäisen, tuli tuolle saarekselle, kuss' oli piian pillannunna, turmellut emonsa tuoman.

VUOROLAUSUJAT (hiljaa)

Siin' itki ihana nurmi, aho armahin valitti, eikä nousnut nuori heinä, kasvanut kanervan kukka, ylennyt sijalla sillä, tuolla paikalla pahalla, kuss' oli piian pillannunna, emon tuoman turmellunna.

(*Kullervo* vetää hitaasti miekan huotrastaan ja katsoo synkkänä sen terää.)

KULLERVO

Tokko tuon tekisi mieli syöä syyllistä lihoa, viallista verta juoa?

VIIAN EUKKO (hiljaa)

Miks ei söisi mielellänsä, söisi syyllistä lihoa, viallista verta joisi? Syö lihoa syyttömänki, juo verta viattomanki.

(*Kullervo* lankeaa äkisti miekkaansa.)

KUORO

Se oli surma nuoren miehen, kuolo *Kullervo* urohon!

ESILAUSUJA

Elkötte, etinen kansa, lasta kaltoin kasvatelko luona tuhman tuittajan, vierahan väsyttelijän! Lapsi kaltoin kasvattama, poika tuhmin tuittama, ei tule älymähän, miehen mieltä ottamahan, vaikka vanhaksi eläisi, varreltansa vahvistuisi.

ESIRIPPU.

SAMMON RYÖSTÖ

HENKILÖT:

VÄINÄMÖINEN. ILMARINEN. LEMMINKÄINEN LOUHI. KANTELETAR. KUORO.

(*Kuoro* paikallaan uhrlkuusen alla. Valaistus: hämärtyvä ilta, joku tähti takaisella taivaankannella.)

ESILAUSUJA

Se on seppo Ilmarinen naista itki illat kaiket, yöt itki unettomana, päivät einehettömänä, aamut aikaisin valitti, huomeniset huokaeli, kun oli kuollut nuori nainen, kaunis kalmahan katettu, eipä kääntynyt käessä vaskinen vasaran varsi, kuulunut pajasta kalke yhen kuuhuen kululla.

(*Ilmarinen* tulee hitaasti ja murhemielisenä oikealta karsikosta.)

ILMARINEN (raskaasti)

En tieä, poloinen poika, miten olla, kuin eleä; istun yön eli makoan, äijä on yötä, tunti tuhma, vaivoja, matala mahti.

Ikävät on iltaseni, apeat on aamuseni, äsken yöllä äitelämpi, havatessa haikeampi; ei ole iltoja ikävä, ei apea aamujani, mure muita aikojani: ihanaistani ikävä, apeainen armastani, mure mustakulmaistani.

Jo vainen iällä tällä usein minun utuisen keski-öisissä unissa koura tyhjeä kokevi, käsi vaalivi valetta kupehelta kummaltaki.

(*Etenee* hitaasti vasemmalle.)

1:NEN VUOROLAUSUJA

Lähteäksensä lupasi sekä mietti mennäksensä pyytämähän Pohjolasta toista Pohjolan tytärtä.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Sai päivän ajaneheksi, tuosta toisen vierneheksi, päivälläpä kolmannella tuli Pohjolan pihalle.

(*Louhi* tulee vasemmalta. *Ilmarinen* tekee torjuvan liikkeen kädellään.)

ILMARINEN

Ellös nyt, anoppiseni, ellös sie kyselkö tuota elämiä tyttäresi, asuntoa armahasi! Jo sen on surma suin piellyt, kova loppu loukahtanut; maassa on jo marjaseni, kankahassa kaunoseni, mustakulmani kulossa, hopeani heinikossa.

(Voi tuskin pidättää itkuaan enää. Vaitiolo.)

Annapa, anoppiseni, työnnä toinen tyttäresi naisen entisen eloille, sijalle sisaruensa!

LOUHI (voivotellen)

Pahoin tein minä poloinen, kun ma lapseni lupasin, työnsin sulle toisenkana nuorena nukahtamahan, annoin kuin sutosen suuhun, karhun kiljuvan kitahan. (Äkeästi.) En nyt toista annakana nokiesi nuoliojaksi, ennen työnnän tyttäreni, laitan lapseni vakavan koskehen kohisevahan, Tuonen hau'in hampahisin.

(Menee tuimana vasemmalle. *Ilmarinen* suuttuneena seuraa häntä. Palajaa hetken perästä takaisin allapäin ja pahoilla mielin. *Väinämöinen* tulee oikealta taustasta.)

VÄINÄMÖINEN

Veli, seppo Ilmarinen, mit' olet pahoilla mielin, kahta kallella kypärin Pohjolasta tullessasi? Miten Pohjola elävi?

ILMARINEN (katkerasti)

Mi on Pohjolan eleä, kun on Sampo Pohjolassa! Siin' on kyntö, siin' on kylvä, siinä kasvu kaikenlainen, siinäpä ikuinen onni.

VÄINÄMÖINEN

Ohoh seppo Ilmarinen, lähtekämme Pohjolahan hyvän Sammon saa'antahan, kirjokannen katsantahan.

ILMARINEN (päätä pudistaen)

Ei ole Sampo saatavana pimeästä Pohjolasta! Siell' on Sampo saatettuna, kirjokansi kannettuna Pohjolan kivimäkehen, vaaran vaskisen sisähän, yheksän lukon ta'aksi; siihen juuret juurruteltu.

VÄINÄMÖINEN

Laatikamme laiva suuri, johon Sampo saatetahan vaaran vaskisen sisästä.

ILMARINEN

Vakavampi maisin matka, Lempo menköhön merelle, Surma suurelle selälle! Siellä tuuli turjuttaisi, siellä viskaisi vihuri saisi sormet soutimeksi, kämmenet käsimeleiksi.

VÄINÄMÖINEN

Vakavampi maisin matka, vakavampi, vaikeampi, vielä muuten mutkaisempi; lysti on venon vesillä, purren juosta jolkutella, ve'et väljät välkytellä; aalto laivoa ajavi, länsituuli läikyttävä, etelä e'elle viepi; vaan kuitenkin, kaikitenki, kun et mieline merisin, niin on maisin matkatkamme.

Tao nyt mulle uusi miekka, tee miekka tuliteräinen, jolla hurttia hutelen, Pohjan kansan kaikottelen saaessa otolle Sammon tuonne kylmähän kylähän.

(Menevät oikealle taustaan. Palajavat hetken perästä, *Väinämöinen* miekka kädessään.)

VÄINÄMÖINEN

Onko miekka miestä myöten, kalpa kantajan mukahan?

ESILAUSUJA

Olipa miekka miestä myöten, kalpa kantajan mukahan, jonka kuu kärestä paistoi, päivä paistoi lappeasta, tähet västistä välötti, hevonen terällä hirnui, kasi naukui naulan päässä, penu putkessa puhusi.

VÄINÄMÖINEN (miekkaansa hujautellen)

Jo minä terällä tällä vaikka vuoret poikki löisin, kalliot kaha jakaisin.

ILMARINEN

Milläpä minä poloinen, millä, tuima, turveleime, hyöteleime, vyöteleime maan varalle, veen varalle?

VÄINÄMÖINEN

Mies on luustossa lujempi, rautapaiassa parempi, teräsvyössä tenhoisampi.

(*Ilmarinen* viittaa oikealle taustaan. *Orja* tuo sotavarukset, joihin hän nopeasti pukeutuu. *Lemminkäinen* tulee oikealta taustasta ja tervehtii heitä.)

LEMMINKÄINEN

Minnekä menette miehet?

VÄINÄMÖINEN

Kohti pohjaista kulemme
Sampo tapoamahan,
kirjokantta katsomahan
Pohjolan kivimäestä.

LEMMINKÄINEN (Ilahtuen)

Ohoh vanha Väinämöinen! Otapa minua, miestä, urohoksi kolmanneksi kirjokannen kannantahan! Vielä mieli miestä maksan, jos saisi tapella tarve, annan käskyn kämmenille, olkapäilleni opaston.

(*Väinämöinen* nyykäyttää päätään hänelle. Sankarit neuvottelevat keskenään. *Kanteletar* näkymättömänä nyyhkii oikealla. *Väinämöinen* kuuntelee ja viittaa oikealle.)

VÄINÄMÖINEN

Siell' on impi itkemässä, kana kaikerrehtamassa.

ILMARINEN (katsoo oikealle)

Onpa pursi itkemässä, venonen valittamassa.

VÄINÄMÖINEN

Mitä itket, puinen pursi, vene hankava, valitat, itketkö sa puisuuttasi, hankavuuttasi haveksit?

KANTELETAR

Vesille venosen mieli tervaisiltaki teloilta, mieli neien miehelähän korkeastaki koista; sitä itken, pursi-raukka, vene vaivainen, valitan, itken viejäistä vesille, laskijata lainehille.

Sanottihin tehtäessä, laulettiin laitettaissa saatavan sotivenettä, vainopurttu puuhattavan, tuovan täyteni eloa, alustani aartehia; ei ole sotahan saatu, eloteillen ensinkänä.

Oisi kahta kaunihimpi olla mäntynä mäellä, petäjänä kankahalla, oksilla oravan juosta, penun alla pyörähellä.

VÄINÄMÖINEN

Elä itke, puinen pursi!
Kohta saat sotia käyä.

(Sankarit jatkavat neuvotteluaan.)

ESILAUSUJA

Siitä vanha Väinämöinen lauloa hyrähtelevi; lauloi ensin laitapuolen sukapäitä sulhosia, lauloi toisen laitapuolen tinapäitä tyttäriä, tinapäitä, vaskivöitä, kultasormia somia.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Jopa juoksi puinen pursi, pursi juoksi, matka joutui, loitos kuului airon loiske, kauas hankojen havina.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Vaka vanha Väinämöinen laskea karehtelevi, laski laulellen vesiä, ilon lyöen lainehia.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Neiet niemien nenissä katselevat, kuuntelevat: "Mi lienee ilo merellä, mikä laulu lainehilla?"

2:NEN VUOROLAUSUJA

Laski vanha Väinämöinen laski päivän maavesiä, päivän toisen suovesiä, kolmannen kosen vesiä.

MOLEMMAT (hilpeästi)

Soutavi sorehtelevi, teljot rytkyi, laiat notkui, aivot piukki pihlajaiset, airon pyörät pyinä vinkui, terät teirinä kukerti, nenä joikui joutsenena, perä kaarskui kaarnehena, hangat hanhina havisi.

(*Sankarit etenevät vasemmalle. Louhi tulee heitä vastaan.*)

LOUHI

Mipä miehillä sanoma, urohilla uusi tieto?

VÄINÄMÖINEN

Sammosta sanomat miesten, kirjokannesta urosten; saimme Sampuen jaolle, kirjokannen katselulle.

LOUHI (nokkelasti)

Ei pyyssä kahen jakoa, oravassa miehen kolmen; hyvä on Sampuen hyrätä Pohjolan kivimäessä, hyvä olla itseniki Sammon suuren haltiana.

VÄINÄMÖINEN

Kun et antane osoa, tuota Sammon toista puolta, niin on kaiken kantanemme, vienemme venehesemme.

(Menevät vasemmalle. *Louhi* hätääntyneenä seuraa heitä. *Kuoro* on noussut ja katsoo jännityksellä vasemmalle.)

KUORO

Saivat Sammon purtehensa, kirjokannen kaarillensa, työntivät venon vesille, satalauan lainehille!

ILMARINEN (huutaa vasemmalta)

Minne Sampo saatetahan?

VÄINÄMÖINEN (vastaa hänelle vasemmalta)

Tuonne Sampo saatetahan nenähän utuisen niemen, päähän saaren terhenisen.

(*Louhi* syöksyy epätoivoisena vasemmalta.)

LOUHI (kätensä kohottaen)

Ututyttö, terhenneiti! Seulo seulalla utua, laske talma taivahalta, jottei päästä Väinämöisen osata Uvantolaisen!

Iku-Turso, Äijön poika, nosta päätäsi merestä, kaataos Kalevan miehet, hävitä häjyt urohot, saata Sampo Pohjolahan venehestä vierimättä.

Oi Ukko, ylijumala, rakenna rajuinen ilma, nosta suuri säien voima, luo tuuli, lähetä aalto aivan vastahan venettä.

(Näyttämö pimenee.)

ESILAUSTRUJA (voimakkaasti)

Nousi tuulet tuulemahan, säät rajut rajuamahan; kovin läikkyi länsituuli, luoetuuli tuikkuteli, enemmän etelätuuli, itä inkui ilkeästi, kauheasti kaakko karjui, pohjonen kovin porasi.

1:NEN VUOROLAUSTRUJA

Tuuli puut lehattömäksi, havupuut havuttomaksi, kanervat kukattomaksi, heinät helpehattömäksi; nosti mustia muria päälle selvien vesien.

2:NEN VUOROLAUSTRUJA

Louhi, Pohjolan emäntä, kutsui Pohjolan kokohon, pani joukon jousihinsa, laittoi miehet miekkoihinsa, rakenteli Pohjan purren, suoritti sotavenosen,

1:NEN VUOROLAUSTRUJA

Latoi miestä laivahansa suoritti sota-urohot, kuni sotka poikasensa, tavi lapsensa latovi, sata miestä miekallista, tuhat jousella urosta.

2:NEN VUOROLAUSTRUJA

Kohenteli purjepuita, vaatevarpoja varasi, nosti puuhun purjehia, vaattehia varpapiihin, kuin on pitkän pilven longan, pilven tönkän taivahalla.

(Näyttämöllä on melkein pimeä. *Sankarit*, samoin kuin *Kuoron* jäsenetkin, vain epäselvinä hahmoviivoina.)

ILMARISEN ÄÄNI (kuuluu pimeydestä)

Voi, poloinen, päiviäni! Jo on tukka tuulta nähnyt, hivirus säätä hirveätä, parta päiviä pahoja, nähnyt näillääki vesillä; harvoin on havaita tainnut tuulta ennen tuon näköistä.

VÄINÄMÖISEN ÄÄNI

Itku ei hä'ästä päästä, parku päivistä pahoista.

Oi sie lieto Lemmin poika, nouse purjepuun nenähän, katsaise etinen ilma, tarkkoa takainen taivas, onko selvät ilman rannat.

LEMMINKÄISEN ÄÄNI

Selvänä etinen ilma, taakea takainen taivas; pieni on pilvi pohjosessa, pilven lonka

luotehessa.

VÄINÄMÖISEN ÄÄNI

Se on pursi purjehinen; katso toisti tarkemmasti.

LEMMINKÄISEN ÄÄNI

Saari kaukoa näkyvi, etähältä haamottavi, havukoita haavat täynnä, koivut kirjokoppeloita.

VÄINÄMÖISEN ÄÄNI

Ne on Pohjan poikasia; katso tarkoin kolmannesti!

LEMMINKÄISEN ÄÄNI (hätääntyneenä)

Jo tulevi Pohjan pursi, satahanka hakkoavi, sata on miestä soutimilla, tuhat ilman istumassa.

VÄINÄMÖISEN ÄÄNI

Soua, seppo Ilmarinen, soua, lieto Lemminkäinen, soutakatte, kaikki kansa, jotta juoksis venonen, pursi eellä ennättäisi!

VUOROLAUSUJA!

Lyllyivät melat lyllyiset. hangat piukki pihlajaiset, vene honkainen vapisi, nenä hyrski hylkehenä, perä koskena kohisi, vesi kiehui kelloloissa, vaahti palloissa pakeni.

ESILAU SUJA

Kilvan kiskoivat urohot, miehet veikaten vetivät; eipä matka eistykänä, ei pakene puinen pursi eestä purren purjehisen tuon on Pohjolan venosen.

VÄINÄMÖISEN ÄÄNI

Salasaari kasvakhon, johon juosta Pohjan purren!

KUORO

Lenti poikki puinen pursi, satakaari katkieli, mastot maiskahti merehen, purjehet putoelivat.

Louhi, Pohjolan emäntä, tohti toisiksi ruveta, otti viisi viikatetta, nepä kynsiksi kyhäsi, puolen purtta särkynyttä, senpä allensa asetti, laiat siiviksi sivalti, peräpuikon purstoksensa, sata miestä siiven alle, tuhat purston tutkaimehen, sata miestä miekallista, tuhat ampujaurosta.

Kokkona kohotteleikse tavoitellen Väinämöistä, siipi pilviä sipaisi, toinen vettä vieprahteli.

ILMARISEN ÄÄNI (parahtaan)

Kaitse, kaunoinen Jumala, ettei poika pois tulisi!

VÄINÄMÖISEN ÄÄNI

Ohoh Pohjolan emäntä! Joko saat jaolle Sammon nenähän utuisen niemen?

LOUHEN ÄÄNI

En lähe jakohon Sammon sinun kanssasi, katala, kerallasi, Väinämöinen!

LEMMINKÄISEN ÄÄNI

Maahan miehet, maahan miekat, maahan untelot urohot, sa'at miehet siiven alta, kymmenet kynän nenästä!

ESILAU SUJA

Vaka vanha Väinämöinen, tietäjä iän-ikuinen, arvasi ajan olevan, tunki hetken tulleheksi; jo veti melan merestä, tammen lastun lainehesta, sillä kalhaisi kavetta, iski kynsiä kokolta; muut kynnet meni muruiksi, jäi yksi sakarisormi.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Pojat siiviltä putosi, melskahti merehen miehet, sata miestä siiven alta, tuhat purstolta urosta!

2:NEN VUOROLAUSUJA

Itse kokko kopsahtihe, kapsahutti kaaripuulle, kuni puusto koppeloinen, kuusen oksalta orava.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Siitä Sampoa tavoitti sormella nimettömällä.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Sammon vuoalti vetehen, kaatoi kaiken kirjokannen.

MOLEMMAT

Siinä sai muruiksi Sampo, kirjokansi kappaleiksi!

LOUHEN ÄÄNI (parahtaen)

Jo minulta valta vaipui, jo aleni arvioni, eloni meni merehen, Sampo särkyi lainehisin!

(Pitkä vaitiolo. Näyttämö valkenee vähitellen. *Väinämöinen* näkyy seisovana mietteissään keskinäyttämöllä, *Kanteletar* nojaavana puun runkoon oikealla.)

KANTELETAR

Niin meni muruja noita, Sammon suuria paloja, alle vienojen vesien, päälle mustien murien, ne jäivät ve'en varaksi, ahtolaisten aartehiksi; siitäh' ei sinä ikänä, kuuna kullan valkeana, vesi puuttune varoja, ve'en Ahto aartehia.

Jäipä toisia muruja, pienempäisiä paloja selälle meren sinisen, meren laajan lainehille, tuulen tuuiteltavaksi, aaltojen ajeltavaksi.

Niitä tuuli tuuitteli, meren läikkä läikytteli, selällä meren sinisen, meren laajan lainehilla, tuuli maalle työnnytteli, aalto rannallen ajeli.

VÄINÄMÖINEN (mieltävästi)

Tuost' on siemenen sikiö, alku onnen ainiaisen, tuosta kyntö, tuosta kylvö, tuosta kasvu kaikenlainen, tuosta kuu kumottamahan, onnen päivä paistamahan Suomen suurille tiloille, Suomen maille mairehille.

(Louhi näkyy puiden lehvien lomitse vasemmalta.)

LOUHI

Vielä ma tuohon mutkan muistan: tungen kuuhuen kivehen, päivän kätken kalliohon!

VÄINÄMÖINEN (kätensä kohottaen)

Anna, luoja, suo Jumala, anna onni ollaksemme, hyvin ain' eleäksemme, kunnialla kuollaksemme suloisessa Suomen maassa, kaunihissa Karjalassa!

(*Kuoro* kertaa viimeisen säejakson.)

ESIRIPPU.

VÄINÄMÖISEN LÄHTÖ.

HENKILÖT:

VÄINÄMÖINEN. ILMARINEN. MARJATTA. MARJATAN ÄITI. PIIKA PIKKARAINEN. LOUHI. VIROKANNAS. KANTELETAR. KUORO.

(*Kuoro* paikallaan uhrikuusen alla. Valaistus: kesäyön hämärä. *Kanteletar* nojaa puun runkoon vasemmalla etualalla.)

ESILAUJUJA

Vaka vanha Väinämöinen kauan soitti kanteletta, sekä soitti, jotta lauloi, jotta ilmankin iloitsi.

Soitto kuului kuun tupihin, ilo päivän ikkunoille, kuu tuvastahan tulevi, astui koivun konkelolle, päivä päättyi linnastansa, loihe latvahan petäjän kanteletta kuulemahan, iloa imehtimähän.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Louhi, Pohjolan emäntä, Pohjan akka harvahammas, siitä päivän kiinni saapi, kuuhen käsin tavoitti.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Kätki kuun kumottamasta kirjarintahan kivehen, lauloi päivän paistamasta vuorehen teräksisehen.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Jopa valkean varasti, tulen Väinölän tuvilta; sai tuvat tulettomaksi, pirtit valkeattomaksi.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Tukela on tuletta olla, vaiva suuri valkeatta, ikävä inehmisten, ikävä itsen Ukonki.

MOLEMMAT

Jo oli yö alinomainen, pitkä, pilkkosen pimeä; oli yö Kalevalassa, noilla Väinölän tuvilla, sekä tuolla taivahassa, Ukon ilman istuimilla.

ESILAUJUJA (nousee)

Tuo Ukko, ylijumala, itse ilman suuri luoja, alkoi tuota ouostella, arvelee, ajattelevi, mikä kumma kuun e'essä, mikä terhen päivän tiessä, kun ei kuu kumottakana eikä päivä paistakana.

(*Väinämöinen* tulee mietteissään vasemmalta karsikosta.)

VÄINÄMÖINEN

Ain' on päivä paistamatta, kuu-kulta kumottamatta, noilla Väinölän tuvilla, Kalevalan kankahilla; vilu viljalle tulevi, karjoille olo kamala, outo ilman lintusille, ikävä imehnosille, kun ei konsa päivyvät paista eikä kuuhuet kumota.

Hauki tiesi hauan pohjat, kokko lintujen kulennan, tuuli haahen päiväyksen; ei tieä imehnon lapset, milloin aamu alkanevi, milloin yö yrittänevi nenässä utuisen niemen, päässä saaren terhenisen Jos ma nyt lähen Pohjolahan, Pohjan poikien poluille, saan ma kuun kumottamahan, päivä-kullan paistamahan,

(Etenee yli näyttämön vasemmalle. *Louhi* tulee häntä vastaan.)

LOUHI

Ku sanoma kurjan miehen?

VÄINÄMÖINEN (ankarasti)

Kuusta on sanomat kummat, päivästä iki-imehet; minnes meiltä päivä päättyi, kunnes meiltä kuu katosi?

LOUHI

Tuonne teiltä päivä päättyi, tuonne teiltä kuu katosi, kirjarintahan kivehen, rautaisehen kallioon; sielt' ei pääse päästämättä, selviä selittämättä.

VÄINÄMÖINEN (vetäen miekkansa)

Kun ei kuu kivistä pääsne, pääsne päivä kalliosta, käykämme käsirysyhyn, ruvetkamme miekkasille!

(Menee päättävästi vasemmalle. *Louhi* säikähtyneenä väistyy hänen edellään.)

KANTELETAR (vienosti)

Marjatta, korea kuopus, se kauan kotona kasvoi, korkean ison kotona, emon tuttavan tuvilla; piti viiet vitjat poikki, kuuat renkahat kulutti isonsa avaimilla, helmassa helottavilla.

Puolen kynnystä kulutti helevillä helmoillansa, puolen hirttä päänsä päältä sileillä silkillensä, puolet pihtipuolisia hienoilla hiansa suilla, siltalaahkon lattiata kautokengän kannoillansa.

Marjatta, korea kuopus, aina piikoina elävä, neitosena niekottava, päättyi karjan paimeneksi, läksi lammasten keralle.

Lampahat meni mäkeä, vuonat vuoren kukkulata, neiti asteli ahoa, lepikköä leyhytteli, keksi marjasen mäeltä, punapuolan kankahalta.

(*Äiti ja Piika pikkalainen* tulevat vasemmalta taustasta.)

ÄITI

Mi on meiän Marjatalla, kun se pauloitta asuvi, käypi saunassa saloa, pimeissä pisteleikse?

PIIKA PIKKARAINEN

Se on meiän Marjatalla, kun oli paljon paimenessa, kauan karjassa käveli.

(*Marjatta* tulee vasemmalta taustasta ja painautuu äitinsä povelle.)

MARJATTA

Oi emoni, armahani! Laita suojoa sijoja, lämpymyttä huonehutta piian pieniksi pyhiksi, vaimon vaivahuoneheksi.

ÄITI (inholla)

Kenen oot makaelema, ootko miehen naimattoman eli nainehen urohon?

MARJATTA

En ole miehen naimattoman enkä nainehen urohon; menin marjahan mäelle, punapuolan poimentahan, otin marjan mielelläni, toisen kerran kielelläni, se kävi kerustimille, siitä vatsahan valahti.

ÄITI (kuten edellä)

Mene, portto, poikemmaksi, tulen lautta, tuonemmaksi, kontion kivikoloihin, karhun louhikammioihin, sinne, portto, poikimahan, tulen lautta, lapsimahan!

MARJATTA

En mä portto ollekana, tulen lautta lienekämi, olen miehen suuren saava, jalon synnyn synnyttävä, joll' on valta vallallenki, väki Väinämöisellenki.

(*Äiti* tehden halveksivan liikkeen, palajaa taustaan.)

Piltti, pienin piikojani! Käypä kylpyä kylästä, saunoa Sara-oyalta, jossa huono hoivan saisi.

PIIKA PIKKARAINEN

Ei ole kylpyä kylässä, saunoa Sara-oyalta; ruma Ruotuksen emäntä sanan virkkoi, noin nimesi "Ei kylvät kylähän joua, ei saunat Sarajan suulta; on kyly kytömäellä, hepohuone hongikossa tuliporton poiat saa'a, lautan lapsensa latoa; kun heponen hengähtävi, niin on siinä kylpeköhön."

MARJATTA (valittaen)

Lähteä minun tulevi niinkuin muinenki kasakan eli orjan palkollisen, lähteä kytömäelle, käyä hongikkokeolle.

(Menee oikealle taustaan. *Piika pikkalainen* tukee häntä.)

1:NEN VUOROLAUSUJA

Marjatta, matala neiti, teki tuonne pienen poian, heinille hevosen luoksi, sorajouhen seimen päähän.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Piiletteli pojuttansa, kasvatteli kaunoistansa, sylissänsä syöttelevi, käsissänsä kääntelevi

1:NEN VUOROLAUSUJA

Siitä meiän Marjatalle kasvoi poika kaunokainen; ei tieä nimeä tuolle, millä mainita nimellä.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Etsittihin ristijätä, katsottihin kastajata; tuli ukko ristimähän, Virokannas kastamahan.

(*Ilmarinen* tulee kiireesti oikealta taustasta, *Väinämöinen* mietteissään vasemmalta.)

ILMARINEN

Ohoh vanha Väinämöinen, laulaja iän-ikuinen! Käypä kuuta katsomahan, päiveä tähyämähän, jo ovat tarkoin taivahilla, sijoillansa muinaisilla.

VÄINÄMÖINEN (päänsä kohottaen)

Terve, kuu, kumottamasta, kaunis, kasvot näyttämästä, päivä-kulta koittamasta, aurinko ylenemästä!

Kuu-kulta kivistä pääsit, päivä kaunis, kalliosta, nousit kullaisna käkenä, hopeisna kyyhkyläisnä elollesi entiselle, matkoillesi muinaisille.

Nouse aina aamusilla tämän päivänki perästä; teepä meille terveyttä, siirrä saama saatavihin, pyyntö päähän peukalomme, onni onkemme nenähän!

Käy nyt tiesi tervehenä, matkasi imantehena, päätä kaari kaunihisti, pääse illalla ilohon!

(Näyttämö on valjennut vähitellen taustasta. *Marjatta*, lapsi sylissänsä, *Virokannas*, *Lemminkäinen* y.m. kansaa.)

VIROKANNAS

En mä risti riivattua, katalata kastakana, kun ei ensin tutkittane, tutkittane, tuomittane.

1:NEN VUOROLAUSUJA

Kenpä tuohon tutkijaksi, tutkijaksi, tuomariksi?

2:NEN VUOROLAUSUJA

Vaka vanha Väinämöinen
tutkijaksi, tuomariksi.

(*Marjatta* lapsineen y.m. kansa lähestyy Väinämöistä ja keskustelelee hänen kanssaan, *Väinämöinen* kuuntelee hetkisen heidän puhettaan.)

VÄINÄMÖINEN

Kun lie poika suolta saatu, maalta marjasta siennyt, poika maahan pantakohon, marjamättähän sivulle, tahi suolle vietäköhön, puulla päähän lyötäköhön!

(Liikettä kansanjoukossa. *Kuoro* nousee hämmästyneenä.)

KUORO

Puhui poika puolikuinen, kaksiviikkoinen kajahui!

KANTELETAR (jalolla suuttumuksella).

Ohoh sinua, ukko utra, kun olet tuhmin tuominnunna, väärin laskenna lakia! Eipä syistä suuremmista, töistä tuhemmistakana itseäsi suolle viety eikä puulla päähän lyöty, kun sa miesnä nuorempana menettelit neiet nuoret alle aaltojen syvien, päälle mustien mutien.

(Pois oikealle. *Kansa* polvistuu keskinäyttämölle.)

1:NEN VUOROLAUSUJA

Ukko ristii ripsahutti, kastoï lapsen kapsahutti Karjalan kuninkahaksi, kaiken vallan vartiaksi.

2:NEN VUOROLAUSUJA

Siitä suuttui Väinämöinen, jopa suuttui ja häpesi, lauloïn vaskisem venehen, kuparisen umpipurren.

(*Väinämöinen* on siirtynyt oikealle. *Marjatta*, *Virokannas* ja *kansa* jäänyt keskinäyttämölle)

VÄINÄMÖINEN (kätensä kohottaen)

Annapas ajan kulua, päivän mennä, toisen tulla, taas minua tarvitahan, katsotahan, kaivatahan uuen Sammon saattajaksi, uuen soiton suorijaksi, uuen kuun kulettajaksi, uuen päivän päästäjäksi, kun ei kuuta, aurinkoa, eikä ilmaista iloa.

ESILAUSUJA

Siitä vanha Väinämöinen laskea karehtelevi venehellä vaskisella, kuutilla kuparisella yläisihin maa-emihin, alaisihin taivosihin.

VÄINÄMÖISEN ÄÄNI (oikealta)

Vaan kuitenkin, kaikitenki laun hiihin laulajoille, laun hiihin, latvan taitoin, oksat karsin, tien osoitin.

KANTELETAR

Jätti kantelon jälille, soiton Suomelle sorean, kansalle ilon ikuisen, laulut suuret lapsillensa.

KUORO

Siitäpä nyt tie menevi, ura uusi urkenevi laajemmille, laulajoille, runsahammille runoille nuorisossa nousevassa, kansassa kasuavassa.

ESIRIPPU.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KALEVALA NÄYTTÄMÖLLÄ: III SARJA (OF 3) ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set

forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and

the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation

requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.